

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ (2-4 ΕΤΩΝ)

10.1 Ορισμός

Το παιδί, καθώς μεγαλώνει, εξελίσσεται στον τομέα της κίνησης, της νόησης και του συναισθήματος. Κινητικά, αποκτά μεγαλύτερες δεξιότητες τόσο στην αδρή κινητικότητα, αρχίζοντας από το μπουσούλημα και περνώντας ύστερα στο περπάτημα και στο τρέξιμο, όσο και στη λεπτή κινητικότητα με το να μπορεί να χρησιμοποιεί άνετα τον καρπό, την παλάμη και τα δάκτυλα του χεριού του.

Νοητικά, αναπτύσσεται η σκέψη του, αφού προσλαμβάνει από το περιβάλλον του πολλά ερεθίσματα τα οποία επεξεργάζεται και αφομοιώνει.

Συναισθηματικά, δημιουργεί σχέσεις επικοινωνίας και αλληλεξάρτησης με τα πρόσωπα του περιβάλλοντός του είτε αυτά είναι ενήλικα, όπως οι γονείς του ή ο/η βρεφονηπιοκόμος, είτε συνομήλικα, όπως είναι οι παρέες του στο βρεφονηπιακό σταθμό ή τη γειτονιά. Η σωστή συναισθηματική σχέση που θα δημιουργηθεί ανάμεσα στο παιδί και στα άλλα άτομα βοηθάει στη σωστή ψυχική του ανάπτυξη.

Οι τρεις αυτοί βασικοί τομείς της κίνησης, της νόησης και του συναισθήματος δε λειτουργούν χωριστά στην αναπτυξιακή πορεία του παιδιού, αλλά αντίθετα συνυπάρχουν και επιδρούν στην εξέλιξη του νέου ατόμου.

Η σχέση που υπάρχει ανάμεσα στην κίνηση, τη νόηση και το συναισθήμα του παιδιού αποτελούν την έννοια της ψυχοκινητικότητας.

Την εξέλιξη της ψυχοκινητικότητας ενός νηπίου την εξετάζουμε σε σχέση με τους εξής παράγοντες:

- Με το σώμα του: Το παιδί μέσα από την κίνηση πρέπει να αντιληφθεί το σχήμα του σώματός του και την ύπαρξη του εαυτού του μέσα στο χώρο και στο περιβάλλον που αναπτύσσεται.
- Με την αμφιπλευρικότητα: Το παιδί μπορεί να χρησιμοποιεί περισσότερο την αριστερή ή δεξιά πλευρά του σώματός του, ανάλογα με την προτίμηση που έχει.
- Με την αδρή και τη λεπτή κινητικότητα: Το παιδί αποκτά διάφορες κινητικές δεξιότητες που αφορούν είτε ολόκληρο το σώμα, όπως το να τρέχει, να περπατά, να πηδάει, να ισορροπεί, είτε τους λεπτούς χειρισμούς, όπως το να χειρίζεται διάφορα αντικείμενα με τη συνεργασία του καρπού, της παλάμης και των δακτύλων του.
- Με το χώρο: Πρέπει το παιδί να μπορεί να αντιλαμβάνεται τον χώρο στον οποίο βρίσκεται και μεγαλώνει και να προσανατολίζεται μέσα σε αυτόν.

Εικόνα 10.1α

Το παιδί μαθαίνει το σώμα του και τον χώρο μέσα στον οποίο μεγαλώνει

- Με το χρόνο και το ρυθμό: Η έννοια του χρόνου πρέπει να αποκτηθεί από το παιδί της προσχολικής ηλικίας. Συνεπώς, πρέπει να μάθει για το χθες, το σήμερα, το αύριο, για τις αλλαγές του χρόνου, όπως την ημέρα και τη νύχτα και για την διάρκεια μέσα στο χρόνο.
- Με τη συναισθηματική ανάπτυξη: Η συναισθηματική ανάπτυξη αφορά τις σχέσεις προσκόλλησης και συντροφικότητας που αναπτύσσει ένα παιδί με άλλα άτομα ενήλικα ή συνομήλικα.
- Με τη φαντασία και τη δημιουργικότητα: Το παιδί εκφράζεται δημιουργικά, όπως είναι οι κατασκευές με πολυδύναμα υλικά, η ζωγραφική, η χειροτεχνία, η πλαστελίνη και ο πηλός.

Η σωστή ψυχοκινητική εξέλιξη του νηπίου είναι σημαντική για την συνειδητοποίηση του σχήματος του σώματός του αλλά και για την απόκτηση των εννοιών του χώρου και του χρόνου. Αφού μάθει τις έννοιες αυτές, μέσα από την κίνηση στο χώρο και από τη συζήτηση για το πέρασμα του χρόνου, μπορεί να ασχοληθεί με εργασίες που απαιτούν χαρτί και μολύβι και αναφέρονται στις χωροχρονικές έννοιες. Ένα παιδί που γνωρίζει το σχήμα του σώματός του και μπορεί να το τοποθετεί πιο εύκολα στο χώρο και στο χρόνο, μπορεί πιο εύκολα, σε επόμενο στάδιο, να μάθει γραφή και ανάγνωση.

10.2 Το γνωστικό σχήμα του σώματος

Ένα νήπιο πρέπει να αντιληφθεί το σχήμα του σώματός του. Αυτό γίνεται μέσα από την κίνησή του στο χώρο και από τις κινητικές δεξιότητες που σιγά-σιγά αποκτά, καθώς μεγαλώνει.

Το γνωστικό σχήμα του σώματός του ένα παιδί ήδη αρχίζει να το αντιλαμβάνεται από τη βρεφική ηλικία. Σύμφωνα με τον ψυχολόγο J.Piaget, το βρέφος τα δύο πρώτα χρόνια της ζωής του μαθαίνει το σώμα του και το περιβάλλον, μέσα από συνεχόμενες και επαναλαμβανόμενες κινήσεις του σώματός του. Όταν ένα μωρό κουνάει συνεχώς τα χέρια και τα πόδια του, αντιλαμβάνεται μ' αυτόν τον τρόπο την ύπαρξη του σώματός του. Η περίοδος που καλύπτει τα δύο πρώτα χρόνια ζωής, κατά τον Piaget, ονομάζεται αισθησιοκινητική.

Η γνώση του σώματος γίνεται μέσα από την κίνησή του. Έτσι το παιδί μαθαίνει γι' αυτό όταν αρχίσει και μπουσουλάει, όταν περπατάει, αλλά και αργότερα, όταν θ' αρχίσει να τρέχει, να ισορροπεί, να σκαρφαλώνει. Άλλες δεξιότητες που απαιτούν περισσότερο εκλε-

Εικόνα 10.2α-10.2β

Το σχήμα του σώματος του παιδιού μαθαίνει μέσα από την κίνηση

πτυσμένη κίνηση των χεριών και όχι ολόκληρου του σώματος είναι τη στιγμή που το παιδί πετάει μια μπάλα, σπρώχνει μια καρέκλα ή μια κουτά, όταν κρατάει το μολύβι και κάνει σχέδια πάνω στο χαρτί, όταν χτίζει με κύβους έναν πύργο ή όταν περνάει χάντρες σ' ένα σχοινί.

Με την απόκτηση όλων αυτών των δεξιοτήτων, το παιδί μαθαίνει το σώμα του ως ενιαίο σύνολο και αντιλαμβάνεται τον εαυτό του μέσα στο χώρο που αναπτύσσεται. Σιγά -σιγά μαθαίνει να ονομάζει τα διάφορα μέρη του σώματός του. Ένα νήπιο από δύο μέχρι τεσσάρων ετών πρέπει να γνωρίζει που βρίσκονται τα μάτια του, η μύτη του, το στόμα του, τα μαλλιά του, τα χέρια του και τα πόδια του.

Καλό είναι να οργανώνουμε δραστηριότητες μέσα στο χώρο, που να βοηθούν το μικρό παιδί να συνειδητοποιήσει την ύπαρξη του σώματός του. Αφού το παιδί μάθει το σώμα του από δραστηριότητες και παιχνίδια αυτοσχεδιασμού, μίμησης και μουσικοκινητικής αγωγής, τότε μπορεί να εκφραστεί δημιουργικά με τη ζωγραφική, την πλαστελίνη και τον πηλό και τη χειροτεχνία. Τότε το βλέπουμε να φτιάχνει ή να ζωγραφίζει έναν άνθρωπο και να ονομάζει τα διάφορα μέρη του σώματός του.

10.3 Αμφιπλευρικότητα

Αμφιπλευρικότητα είναι η προτίμηση που δείχνουν τα παιδιά στην αριστερή ή στη δεξιά πλευρά του σώματός τους, κατά την εκτέλεση μιας κινητικής δραστηριότητας. Πολλοί επιστήμονες πιστεύουν πως η αμφιπλευρικότητα οφείλεται σε νευρολογικές δομές του εγκεφάλου. Ο εγκέφαλος του ανθρώπου χωρίζεται σε δύο ημισφαίρια, στο αριστερό και στο δεξί. Όταν είναι πιο δυνατό το αριστερό ημισφαίριο, τότε είναι ανεπτυγμένη η δεξιά πλευρά του σώματος, αντίθετα, όταν είναι πιο δυνατό το δεξί ημισφαίριο, τότε είναι ανεπτυγμένη η αριστερή πλευρά του ανθρώπινου σώματος. Γι' αυτό το λόγο δεν πρέπει να πιέζουμε ένα παιδί να αλλάξει προτίμηση πλευράς αφού η αμφιπλευρικότητα οφείλεται σε νευρολογικά δεδομένα. Παλαιότερα, θεωρούσαν σωστό πως το παιδί έπρεπε να κρατάει το μολύβι με το δεξί χέρι και πίεζαν το αριστερόχειρο παιδί ν' αλλάξει προτίμηση πλευράς. Σήμερα αυτή η αντίληψη θεωρείται απαράδεκτη και πρέπει να σεβόμαστε την ατομικότητα του κάθε παιδιού. Για να βοηθήσουμε τα μικρά παιδιά ν' ανακαλύψουν την αμφιπλευρικότητά τους, τους δίνουμε διάφορες δρα-

στηριότητες μέσα από τις οποίες αυθόρμητα θα χρησιμοποιήσουν ανάλογα την αριστερή ή δεξιά πλευρά του σώματός τους. Οι δραστηριότητες μπορεί να αφορούν ολόκληρο το σώμα, όπως, όταν πηδάνε πάνω από ένα εμπόδιο, και χρησιμοποιούν το δεξί ή το αριστερό πόδι, για να στηρίξουν το βάρος του σώματός τους ή να αφορούν μόνο τις κινήσεις των χεριών, όπως, όταν τους δώσουμε ένα χρωματιστό μολύβι (μια κηρομπογιά) ή ένα πινέλο, για να ζωγραφίσουν και χρησιμοποιούν ανάλογα το δεξί ή το αριστερό χέρι, για να το κρατήσουν.

10.4 Αδρή και λεπτή κινητικότητα

Η αδρή κινητικότητα αναφέρεται στις κινήσεις που κάνει ένα παιδί με ολόκληρο το σώμα του με σκοπό να αποκτήσει διάφορες κινητικές δεξιότητες, ανάλογα με την ηλικία που βρίσκεται. Στην αδρή κινητικότητα ανήκουν οι εξής δεξιότητες :

- **Μπουσούλημα:** Το βρέφος μέχρι να μπουσουλήσει, καταβάλει διάφορες κινητικές προσπάθειες. Το μπουσούλημα είναι το περπάτημα με τα τέσσερα και δίνει στο μωρό τη δυνατότητα της κινητικής του ανεξαρτησίας, αφού του επιτρέπει να ξεφύγει από την ακινησία και να ανακαλύψει τον χώρο που το περιβάλλει.
- **Βαδισμα:** Μετά το μπουσούλημα το παιδί αποκτά την ικανότητα που περπατήματος. Στην αρχή κάνει λίγα και δειλά βήματα και, όσο μεγαλώνει, περπατάει όλο και πιο σταθερά. Η ικανότητα του βαδίσματος γίνεται όλο και πιο εξειδικευμένη, όταν ένα παιδί μπορεί να περπατήσει στις μύτες των ποδιών του.
- **Τρέξιμο:** Μετά την ικανότητα του βαδίσματος, το νήπιο αποκτά την ικανότητα του τρεξίματος. Στην αρχή, τρέχει με μεγαλύτερη αστάθεια και με τα πόδια ανοικτά. Μετά, το τρέξιμο σταθεροποιείται περισσότερο και αποκτά μεγαλύτερη ορμή.
- **Ισορροπία:** Η ισορροπία στην κίνηση ενός παιδιού είναι βασική για τη σταθερότητα που πρέπει να έχει στο περπάτημα και στο τρέξιμο αλλά και για τον προσανατολισμό του μέσα στο χώρο.
- **Πήδημα:** Αφού το παιδί αποκτήσει την ικανότητα του βαδίσματος και τρεξίματος, αποκτά και την αλτική ικανότητα. Είναι γι' αυτό μια δύσκολη κατάκτηση, γιατί βάζει μεγάλη δύναμη, μιας και απαιτείται συντονισμός των μελών του σώματός του.
- **Χοροπήδημα:** Το παιδί μπορεί να χοροπηδάει στο ρυθμό μιας μουσικής.

Εικόνα 10.3α

Το παιδί χρησιμοποιεί το δεξί πόδι για να στηρίξει το βάρος του σώματός του

Εικόνα 10.4α

Άσκηση ισορροπίας

Εικόνα 10.4β

Τα παιδιά καλπάζουν
στο ρυθμό μιας μουσικής

Εικόνα 10.4γ

Παιδιά που έχουν
σκαρφαλώσει
σε παιχνίδι
εξωτερικού χώρου

Εικόνα 10.4δ

Παιδί που τραβά και
σπρώχνει ένα παιχνίδι

- **Καλπασμός:** Ακόμη, μπορεί να τρέχει καλπάζοντας στο ρυθμό μιας μουσικής.
- **Κύλισμα:** Η ικανότητα που αποκτά το παιδί να μετακινεί το σώμα του δεξιά ή αριστερά, όταν είναι ξαπλωμένο, είναι μια κατάκτηση του στον τομέα της αδρής κινητικότητας. Σ' αυτή την περίπτωση λέμε πως τα παιδιά "κάνουν βαρελάκια".
- **Αναρρίχηση:** Το σκαρφάλωμα είναι επίσης μια κατάκτηση στον τομέα της αδρής κινητικότητας, από πλευράς του παιδιού. Αρέσει στο παιδί να σκαρφαλώνει σε μονόζυγα και γενικά σε παιχνίδια εξωτερικού χώρου.

Η λεπτή κινητικότητα αναφέρεται στις εξειδικευμένες κινήσεις που κάνει ένα παιδί με τον καρπό, την παλάμη και τα δάκτυλα του χεριού του. Έτσι γίνεται ικανό να χειρίζεται με μεγαλύτερη ακρίβεια και ευκολία διάφορα αντικείμενα. Για να γίνει αυτό, πρέπει να υπάρξει σωστός οπτικοκινητικός συντονισμός, δηλαδή σωστός συντονισμός ματιού και χεριού. Η ανάπτυξη της λεπτής κινητικότητας του νηπίου βοηθάει, σε μεγαλύτερη ηλικία, στην ευκολότερη εκμάθηση της γραφής. Στη λεπτή κινητικότητα ανήκουν οι εξής δεξιότητες που πρέπει να αποκτηθούν από ένα παιδί:

- **Να πετάει και να πιάνει:** Το παιδί στην αρχή αποκτά την ικανότητα να πετά και ύστερα να πιάνει διάφορα αντικείμενα, όπως μια μπάλα. Όταν το παιδί είναι πιο μικρό του δίνουμε για "πέταγμα" και "πίσιμο" μεγαλύτερα αντικείμενα, ενώ όσο μεγαλώνει μπορεί να πιάνει και να πετά όλο και πιο μικρά αντικείμενα.
- **Να τραβά και να σπρώχνει:** Ήδη ένα παιδί, από τότε που θ' αρχίσει να κάνει τα πρώτα του βήματα, θ' αρχίσει να τραβά και να σπρώχνει διάφορα μεγάλα αντικείμενα, όπως καρέκλες, κούτσες, μικρά έπιπλα κ.ά. Στην αδρή κινητικότητα εξετάζουμε την κίνηση ολόκληρου του σώματος, όταν το παιδί σπρώχνει και τραβά ένα αντικείμενο. Στην λεπτή κινητικότητα εξετάζουμε μόνο την κίνηση των χεριών, όταν εξασκείται στην ίδια δεξιότητα.
- **Να χειρίζεται διάφορα αντικείμενα:** Το παιδί πρέπει να αποκτήσει την ικανότητα να χειρίζεται διάφορα αντικείμενα με τη συνεργασία του καρπού, της παλάμης και των δακτύλων του. Όσο μεγαλώνει τόσο εξειδικεύονται οι κινήσεις του και μπορεί να χειρίζεται όλο και μικρότε-

ρα αντικείμενα, τα οποία τα συναντάμε ακόμη και στις δραστηριότητες της καθημερινής ζωής, όπως τσιμπιδάκια, μανταλάκια, κορδόνια, κουμπιά. Το νήπιο μπορεί να κουμπώνει, να ξεκουμπώνει, να λύνει, να δένει, να κλείνει, να ανοίγει, να τυλίγει, να ξετυλίγει.

Ακόμη μπορεί να χειρίζεται διάφορα υλικά για τη ζωγραφική, τη χειροτεχνία και την πλαστική. Στην ζωγραφική, αρχικά, το νήπιο χρησιμοποιεί χοντρά χρωματιστά μολύβια ή τα δάκτυλά του, για να ζωγραφίσει. Μεγαλώνοντας, χρησιμοποιεί λεπτά χρωματιστά μολύβια και λεπτά πινέλα. Στη χειροτεχνία χρησιμοποιεί ψαλίδι και διάφορα άλλα υλικά, όπως ζυμαρικά, όσπρια, κουμπιά, μικρά χαρτάκια, που απαιτούν εξειδικευμένες κινήσεις του χεριού. Στην πλαστική χρησιμοποιεί πλαστελίνη, πηλό ή ζυμάρι για να φτιάξει διάφορες μικρές κατασκευές.

- Να χειρίζεται το οικοδομικό υλικό: Πρέπει να δίνουμε την ευκαιρία στο παιδί να φτιάχνει πρωτότυπες κατασκευές με κύβους και γενικά με οικοδομικό υλικό. Όσο μικρότερο είναι το παιδί, δίνουμε μεγάλα κομμάτια οικοδομικού υλικού, και όσο μεγαλώνει τότε δίνουμε όλο και πιο μικρά κομμάτια.

Φροντίζουμε όταν παρέχουμε διάφορες δραστηριότητες λεπτής κινητικότητας στο παιδί να εξασκούνται και τα δυο του χέρια ανεξάρτητα από το ποιο χέρι προτιμά λόγω αμφιπλευρικότητας.

10.5 Η αντίληψη του χώρου

Το παιδί μεγαλώνει μέσα σ' έναν οργανωμένο χώρο, τον οποίο αντιλαμβάνεται μέσα από τη γνώση και την κίνηση του σώματός του. Όταν μετακινείται με το να περπατάει, να τρέχει, να πηδάει, να σκαρφαλώνει, μαθαίνει τα όρια και τις διαστάσεις του χώρου. Επίσης, όταν αγγίζει τα διάφορα αντικείμενα μαθαίνει το σχήμα τους και τη θέση που κατέχουν αυτά μέσα στο χώρο. Έτσι, προσανατολίζεται και αντιλαμβάνεται διάφορες έννοιες χώρου όπως:

- μέσα - έξω
- πάνω - κάτω
- πάνω στο - κάτω από
- μπροστά - πίσω
- μακριά - κοντά
- ενδιάμεσα
- δεξιά - αριστερά

Εικόνα 10.5α

Τα παιδιά μαθαίνουν στον χώρο την έννοια «μέσα».

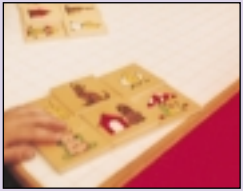

Εικόνα 10.5β

Τα παιδιά μαθαίνουν στον χώρο την έννοια «κάτω από».

Εικόνα 10.5γ

Παιδί που μαθαίνει
την έννοια «κάτω
από» μέσα στον χώρο

Εικόνα 10.5δ

Επιτραπέζιο παιχνίδι
που δείχνει τις έννοιες
χώρου «μπροστά-πίσω»
-«πάνω-κάτω»-
«δεξιά αριστερά»

Ακόμη, από τον όγκο και την μορφή των αντικειμένων μαθαίνει σχήματα και μεγέθη. Ένα νήπιο καταλαβαίνει αν ένα αντικείμενο είναι μεγάλο ή μικρό, αν είναι στρογγυλό ή αν έχει γωνίες. Τα σχήματα που μαθαίνει είναι:

- κύκλος
- τετράγωνο
- τρίγωνο
- παραλληλόγραμμο

Τα μεγέθη είναι

- μεγάλο - μεσαίο - μικρό
- βαρύ - ελαφρύ
- πλατύ - στενό
- χοντρό - λεπτό
- βαθύ - ρηχό
- κοντό - ψηλό

Επίσης μέσα από τη γνώση και την κίνηση του σώματός του μαθαίνει τις έννοιες:

- περπατάω
- τρέχω
- χοροπηδάω
- γλιστρώ
- σέρνομαι
- κυλιέμαι
- σκαφαλώνω
- ισορροπώ
- ανεβαίνω- κατεβαίνω
- σπρώχνω - τραβώ
- πετώ - πιάνω

Όταν τοποθετούμε τα παιδιά σε σειρά και σε γραμμή, τα βοηθάμε να προσανατολιστούν μέσα στο χώρο και να αποκτήσουν τις έννοιες:

- σειράς
- γραμμής

Επίσης μαθαίνει ποσότητες:

- γεμάτο - άδειο

- πολύ - λίγο
- ολόκληρο - μισό

Τα παιδιά μαθαίνουν τις έννοιες του χώρου μέσα από δραστηριότητες κίνησης, αυτοσχεδιασμού και μουσικοκινητικής αγωγής. Αφού μάθουν τις παραπάνω έννοιες μέσα από την εμπειρία τους και την κίνησή τους στο χώρο, μπορούμε να τους δώσουμε εργασίες στο χαρτί που να αφορούν όλες τις παραπάνω έννοιες. Ακόμη, τις παραπάνω έννοιες τις μαθαίνουν και από τα επιτραπέζια παχνίδια. Πρέπει να οργανώνουμε σωστά το χώρο, έτσι ώστε να είναι άνετος όχι όμως και αχανής, και να παρέχει πολλά ερεθίσματα μάθησης. Φροντίζουμε, ώστε τα έπιπλα να είναι προσαρμοσμένα στις ανάγκες των παιδιών και να μην είναι πάρα πολλά σε σχέση με το χώρο, για να μην εμποδίζεται η κίνησή τους.

Εικόνα 10.5ε
Άσκηση ισορροπίας

10.6 Η αντίληψη του χρόνου και του ρυθμού.

Ένα παιδί προσχολικής ηλικίας πρέπει να αντιλαμβάνεται το πέρασμα του χρόνου και να συνειδητοποιεί διάφορες χρονικές έννοιες. Αυτές είναι:

- το παρελθόν (χθες)
- το παρόν (σήμερα)
- το μέλλον (αύριο)

Με την καθημερινή συζήτηση που έχουμε μαζί με τα παιδιά τα βοηθάμε να αντιληφθούν την έννοια του χρόνου. Συζητάμε μαζί τους για το πως πέρασαν την προηγούμενη μέρα, για το πού πήγαν διακοπές ή για το τι πρόκειται να κάνουν το σαββατοκύριακο. Τα ίδια τα παιδιά άλλωστε είναι πρόθυμα να μας μιλήσουν για διάφορα γεγονότα της ζωής τους. Εμείς, για να τα βοηθήσουμε να τοποθετηθούν στον χρόνο, χρησιμοποιούμε τις λέξεις "χθες", "σήμερα", "αύριο". Πολλές φορές, παρατηρούμε πως τα παιδιά κάνουν λάθος και χρησιμοποιούν τη λέξη "χθες" για μελλοντικά γεγονότα ή τη λέξη "αύριο" για γεγονότα του παρελθόντος. Σ' αυτή την περίπτωση δε χρειάζεται να τους λέμε πως κάνουν λάθος, απλώς επαναλαμβάνουμε την πρόταση χρησιμοποιώντας εμείς τη σωστή λέξη.

Επίσης, τα παιδιά πρέπει να καταλάβουν την ακολουθία και τη σει-

ρά με την οποία γίνονται τα γεγονότα μέσα στο χρόνο. Όταν συζητάμε μαζί τους, αναφερόμαστε στο πριν και στο μετά, στο τι πρέπει να γίνει πρώτα και τι πρέπει να ακολουθήσει. Τα παιδιά μαθαίνουν τις έννοιες:

- πριν
- τώρα
- μετά

Ακόμη, πρέπει να συνειδητοποιήσουν την έννοια του κυκλικού χρόνου και το ρυθμό με τον οποίο εναλλάσσεται. Έτσι, πρέπει να καταλάβουν τη διαδοχή:

- της ημέρας- νύκτας (πρωί, μεσημέρι, βράδυ)
- των μηνών
- των εποχών

Εικόνα 10.6α

Επιτραπέζιο παιχνίδι που δείχνει την σειρά που γίνονται τα γεγονότα μέσα στον χρόνο

Εικόνα 10.6β

Επιτραπέζιο παιχνίδι που δείχνει την διαδοχή των εποχών

Συνεπώς, συζητάμε με τα παιδιά για το τι κάνουμε το πρωί , τι το μεσημέρι, τι το βράδυ. Τους λέμε πως το πρωί υπάρχει ο ήλιος που φωτίζει, ενώ το βράδυ υπάρχει το φεγγάρι και τα αστέρια. Επίσης, τα βοηθάμε να καταλάβουν τη διαδοχή των μηνών και των εποχών με τη συζήτηση για την αλλαγή των καιρικών συνθηκών, για τα ρούχα που φοράμε κάθε εποχή καθώς επίσης και μέσα από τις γιορτές που κάνουμε όλη τη διάρκεια της χρονιάς (Α. Ζακοπούλου, 1995).

Τέλος, τα παιδιά πρέπει να μάθουν τις έννοιες της:

- διάρκειας
- της χρονικής στιγμής

Τη διάρκεια την αντιλαμβάνονται τα παιδιά μέσα από ρυθμικές και μουσικοκινητικές ασκήσεις. Μπορούν να τρέχουν, να χοροπηδούν, να καλπάζουν, να σταματούν, ανάλογα, την ένταση και τη διάρκεια του ρυθμού και της μουσικής. Όταν τα παιδιά μάθουν τις παραπάνω χρονικές έννοιες μέσα από τη συζήτηση και την εμπειρία τους, τότε μπορούμε να τους δώσουμε επιτραπέζια παιχνίδια που να αναφέρονται στις συγκεκριμένες έννοιες.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Η σχέση που υπάρχει ανάμεσα στην κίνηση, στη νόηση και το συναίσθημα του νηπίου αποτελεί την έννοια της ψυχοκινητικότητας. Την ψυχοκινητικότητα την εξετάζουμε σε σχέση με τη γνώση που έχει το παιδί για το σώμα του, με την αμφιπλευρικότητα του, δηλαδή την προτίμηση που έχει προς τη μια ή την άλλη πλευρά του σώματός του, με την αδρή και τη λεπτή κινητικότητα του, με τη σχέση που έχει με το χώρο, το χρόνο και το ρυθμό, με τη συναισθηματική του ανάπτυξη και με τη φαντασία και δημιουργικότητά του. Ένα νήπιο πρέπει να μάθει το σχήμα, τα μέρη που έχει το σώμα του και να μπορεί να το τοποθετεί μέσα στο χώρο. Έννοιες χώρου που πρέπει να αντιλαμβάνεται είναι το εμπρός-πίσω, πάνω-κάτω, ανάμεσα, αριστερά-δεξιά. Ακόμη, έννοιες μεγεθών και ποσοτήτων, όπως μεγάλο-μικρό, γεμάτο-άδειο, βαρύ-ελαφρύ. Όλες αυτές τις έννοιες τις αντιλαμβάνεται με το περπάτημα, το τρέξιμο, την ισορροπία, την αναρρίχηση, το πέταγμα και το πιάσιμο ενός αντικειμένου. Ακόμη, το παιδί πρέπει να αντιληφθεί έννοιες χρόνου, όπως το χθες -σήμερα- αύριο, το πριν - τώρα - μετά, την εναλλαγή των ημερών, μηνών και εποχών και τη διάρκεια που πρέπει να έχει ένα γεγονός μέσα στο χρόνο.

Στα παιδιά δίνουμε πολλές δραστηριότητες για να αντιληφθούν το σώμα τους καθώς και τις έννοιες του χώρου, του χρόνου και του ρυθμού.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Τι εννοούμε με τον όρο ψυχοκινητικότητα;
2. Σε σχέση με ποιους παράγοντες εξετάζουμε την ψυχοκινητικότητα;
3. Γιατί πρέπει το παιδί να μάθει το γνωστικό σχήμα του σώματός του;
4. Τι είναι αμφιπλευρικότητα;
5. Να αναφέρετε ονομαστικά τις δεξιότητες που πρέπει να αναπτύξει ένα παιδί στην αδρή κινητικότητα.
6. Να αναφέρετε ονομαστικά τις δεξιότητες που πρέπει να αναπτύξει ένα παιδί στη λεπτή κινητικότητα.
7. Ποιες έννοιες χώρου, μεγεθών και ποσοτήτων πρέπει να μάθει ένα παιδί;
8. Ποιες έννοιες χρόνου πρέπει να μάθει ένα παιδί;

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΒΡΕΦΗ ΚΑΙ ΝΗΠΙΑ

ΣΩΜΑ

Α) Αδρή κινητικότητα

1. Λέμε στα παιδιά να γίνουν "βαρελάκια", "αρκουδάκια", "αεροπλανάκια", "ποδηλατάκια".
2. Τοποθετούμε ένα τραπέζι στη μέση της τάξης και τους λέμε να περάσουν από κάτω.
3. Χτυπάμε ένα ταμπουρίνο, για να τρέξουν ελεύθερα στο χώρο.
4. Παίζουμε με τα παιδιά τα "κουρδιστά παιχνίδια". Τους λέμε να περπατούν σαν κουρδισμένα παιχνίδια και όταν τελειώσει το κούρδισμα να πέφτουν κάτω.
5. Τους λέμε να γίνουν "ελατήρια" και να πηδάνε πάνω - κάτω

Β) Λεπτή κινητικότητα

1. Τα παιδιά κάνουν πως είναι ο κοντορεβιθούλης και βάζουν μικρά πετραδάκια στο πάτωμα.
2. Τους δίνουμε πλαστελίνη και τους λέμε να φτιάξουν ένα ανθρωπάκι.
3. Τους δίνουμε χάντρες, για να τις περάσουν μέσα σ' ένα σχοινί.
4. Τους λέμε να μιμηθούν με τα χέρια τους το κύμα της θάλασσας, το φύσημα του αέρα, το πέταγμα ενός πουλιού.

Γ) Γνώση μελών σώματος

1. Λέμε στα παιδιά να ακουμπήσουν το τραπέζι με το στόμα τους, τη μύτη τους, το αφτί τους, το μέτωπό τους.
2. Τους δείχνουμε την εικόνα ενός ανθρώπου και τους ζητάμε να μας ονομάσουν τα διάφορα μέρη του σώματος και του προσώπου τους.
3. Κάνουμε διάφορες γκριμάτσες με το πρόσωπό μας και τους λέμε να τις μιμηθούν.
4. Τους λέμε να ξαπλώσουν και το ένα παιδί ν' ακουμπάει με το χέρι του το χέρι του άλλου παιδιού ή με το πόδι του το πόδι του άλλου.

Εικόνα Εργαστ. 10.1

Τα παιδιά κάνουν ποδηλατάκια

ΧΩΡΟΣ

1. Λέμε στα παιδιά να κάνουν ένα τρενάκι, πιάνοντας το ένα τον ώμο του άλλου και να κινηθούν γύρω από τα έπιπλα του χώρου.
2. Τους δίνουμε στεφάνια και τους λέμε να περάσουν μέσα απ' αυτά.
3. Κάνουμε ασκήσεις γυμναστικής και λέμε στα παιδιά να σηκώσουν το δεξί ή το αριστερό χέρι ψηλά, να βάλουν τα χέρια στην μέση, ν' ανοιγοκλείσουν τα πόδια, να καθίσουν σταυροπόδι, να χτυπήσουν παλαμάκια, να χοροπηδήσουν.
4. Τους λέμε να περάσουν κάτω απ' ένα τραπέζι, ανάμεσα από δυο καρέκλες, πάνω από ένα δοκό ισορροπίας.
5. Κάνουμε διάφορα γεωμετρικά σχήματα με ένα σχοινί στο πάτωμα και λέμε στα παιδιά να περπατήσουν πάνω στο σχοινί.
6. Τους δίνουμε επιτραπέζια παιχνίδια, που περιέχουν διάφορες έννοιες χώρου όπως μπροστά-πίσω, πάνω-κάτω, ανάμεσα κ.τ.λ.
7. Τους λέμε να κινηθούν ελεύθερα και να τρέξουν μέσα στο χώρο.
8. Τοποθετούμε στο πάτωμα στεφάνια και τους λέμε να πηδήξουν μέσα στα στεφάνια.

ΧΡΟΝΟΣ ΚΑΙ ΡΥΘΜΟΣ

1. Φτιάχνουμε ένα ημερολόγιο και καθημερινά βρίσκουμε την ημέρα, τον μήνα, την εποχή και την ώρα.
2. Παίζουμε το παιγνίδι τα "αγαλματάκια". Τα παιδιά τρέχουν όσο χτυπάμε ένα ταμπουρίνο και σταματάνε μένοντας ακίνητα, όταν σταματήσουμε να χτυπάμε το ταμπουρίνο.
3. Λέμε στα παιδιά να κινηθούν ρυθμικά στον ήχο μιας μουσικής.
4. Δίνουμε στα παιδιά μουσικά όργανα και τους λέμε να μιμηθούν διάφορα ρυθμικά μοτίβα.
5. Συζητάμε για τις δραστηριότητες που κάνουμε κατά τη διάρκεια της ημέρας.
6. Συζητάμε για το τι κάνουμε συνήθως το σαββατοκύριακο.
7. Βάζουμε τα παιδιά να ακούσουν διάφορους μαγνητοφωνημένους ήχους που προέρχονται από το περιβάλλον και τους λέμε να ξεχωρίσουν την ένταση και τη διάρκειά τους.
8. Βάζουμε στο αφτί των παιδιών ένα ρολόι, για να ακούσουν τον χτύπο του

9. Τους δίνουμε επιτραπέζια παιχνίδια που περιέχουν έννοιες χρόνου, όπως πριν-τώρα- μετά, εναλλαγή μηνών, εποχών κτλ.
10. Φυτεύουμε φακές και φασόλια και παρατηρούμε μαζί με τα παιδιά το ρυθμό ανάπτυξής τους με την πάροδο του χρόνου.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Στο βρεφονηπιακό σταθμό, όπου κάνετε την πρακτική σας άσκηση, να πραγματοποιήσετε διάφορες ψυχοκινητικές δραστηριότητες, που να αναφέρονται στην έννοια του σώματος, του χώρου, του χρόνου και ρυθμού. Να συζητήσετε στην τάξη τον τρόπο με τον οποίο οργανώσατε τη είναι δραστηριότητα, καθώς επίσης να αναφέρετε τα υλικά που χρησιμοποιήσατε.